

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های خبری

گزارش پژوهشی؛

موضوع:

" جایگاه ارزهای مجازی در اقتصاد ایران و جهان "

فرآورده های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

- وب سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: فاطمه حسینی

□ نکات برجسته پژوهش خبری

❖ رمزارزهایی مانند بیتکوین نیز گونه‌ای از ارزهای مجازی هستند، اما همه ارزهای مجازی رمزارز نیستند.

❖ در حال حاضر، ارزش کل بازار ارزهای مجازی رمزی ۲۵۶ میلیارد یورو و سهم بیت‌کوین از این بازار اکنون (۱۸ شهریور ۹۷) ۵۶ درصد می‌باشد.

❖ ارزش معاملات روزانه ۱۰ ارز مجازی برتر بیش از ۱۰ میلیارد یورو می‌باشد.

❖ از سه ماهه اول سال ۲۰۱۵ تا سه ماهه اول سال ۲۰۱۸ تعداد کاربران کیف پول‌های زنجیره بلوکی از حدود ۳ میلیون کاربر به ۲۴ میلیون کاربر رسیده است.

❖ پروژه‌های ارز مجازی در کشور از طریق پست بانک ایران تحت نظر وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و شرکت خدمات انفورماتیک در جریان می‌باشد.

□ مقدمه

سرعت پیشرفت فناوری در حوزه‌های مختلف از جمله حوزه فناوری‌های مالی تحولات شگرفی را در چارچوب و ساختار نظام پولی جهانی ایجاد کرده است و به تبع آن دولت‌ها نیز مجبور به انطباق سیاست‌ها و قوانین خود متناسب با سرعت فناوری شده‌اند. از جمله تغییراتی که طی یک دهه گذشته در حوزه مالی به واسطه توسعه فناوری رخ داده است، ظهور پدیده ارزهای مجازی است که به دلیل ساختار غیرمتمرکز و شفافیت بالا مورد توجه بسیاری از دولت‌ها و سیاستگذاران مالی جهانی قرار گرفته است. با این حال، بسیاری از کشورها نیز رویکردی منفی نسبت به این موضوع دارند و از آن به عنوان خطری برای اقتصاد یاد می‌کنند. در ایران نیز، اگرچه ابهامات و مخالفت‌هایی با رمزارزها وجود دارد، اما از آنجا که سرعت رشد فناوری‌های مالی روزبه‌روز در حال افزایش است، نمی‌توان به سادگی از کنار این موضوع گذشت و تحقیق و بررسی پیرامون ارزهای مجازی و بهره‌مندی از مزایا و فرصت‌های آن با استفاده از تجربیات کشورهای پیش‌رو در این زمینه یکی از موضوعات مهمی است که به طور جدی باید در دستور کار نهادهای مالی و پولی کشور قرار گیرد. بر این اساس، مراکز و نهادهای پژوهشی و تحقیقاتی، در حد توان خود تلاش کرده‌اند با تهیه، تدوین و انتشار گزارش‌های پژوهشی مختلف، به صورت فنی و علمی موضوع رمزارزها را از زوایای گوناگون مورد بررسی قرار دهند و تجربه دیگر کشورها را نیز در این زمینه پیش‌روی سیاستگذاران و برنامه‌ریزان پولی و مالی کشور بگذارند. در همین رابطه، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در گزارش‌های مختلفی به تشریح و تبیین این موضوع پرداخته است. گزارش پیش‌رو نیز، با استناد به دو گزارش اخیر این مرکز با عناوین «مقدمه‌ای بر تنظیم‌گری رمزینه‌ارزها در اقتصاد ایران»^۱ و «ارز مجازی: قانونگذاری در کشورهای مختلف و پیشنهادها برای ایران»^۲، به معرفی ارزهای مجازی و مزایا و معایب آن پرداخته است.

□ تفاوت ارز مجازی با رمزارز و ارز دیجیتال

ارز مجازی گونه‌ای از ابزار پرداخت است که مانند ارز عمل می‌کنند، اما توسط برنامه‌های رایانه‌ای خلق و کنترل می‌شوند. به عبارتی، ارزهای مجازی گونه‌ای از ارزهای دیجیتالی به شمار می‌آیند، اما هرگونه ارز دیجیتالی ارز مجازی به شمار نمی‌رود. رمزارزهایی مانند بیت‌کوین نیز گونه‌ای از ارزهای مجازی هستند، اما همه ارزهای مجازی رمزارز نیستند.

رمزارزها یا ارزهای دیجیتال، ارزهایی هستند که به صورت الکترونیکی ذخیره و منتقل می‌شوند. هرگونه پولی که بر مبنای صفر و یک باشد، در این تعریف می‌گنجد.

۱. این گزارش در تاریخ ۱۳۹۷/۰۴/۲۶ منتشر شده است و در آدرس اینترنتی زیر قابل دسترسی است:

<http://rc.majlis.ir/fa/report/show/۱۰۶۶۰۹۹>

۲. این گزارش در تاریخ ۱۳۹۷/۰۶/۱۱ منتشر شده است و در آدرس اینترنتی زیر قابل دسترسی است:

<http://rc.majlis.ir/fa/report/show/۱۰۷۰۷۵۵>

□ انواع ارزهای مجازی

نوع اول

• ارزهایی که فقط در دنیای مجازی (معمولاً بازی) در گردش اند، یعنی همان‌جا تولید و همان‌جا مصرف می‌شوند. در واقع، تنها برای خرید کالاها و خدمات مجازی کاربرد دارند.

نوع دوم

• علاوه بر ویژگی نوع اول، در نرخی مشخص توسط ارزهای قانونی قابل اکتیاع هستند و در بعضی موارد محدود در دنیای واقعی نیز آنها قابل اکتیاع است. به عبارت دیگر، در این نوع از ارز مجازی ایجاد واسطی برای خرید کالاها و خدمات دنیای واقعی ضرورت می‌یابد و این نوع ارز نشانگر مشارکت ارز مجازی در دنیای واقعی نیز هست.

نوع سوم

• این نوع ارز مجازی، بسط یافته ارز مجازی نوع دوم است و از طریق دنیای واقعی قابل خریداری است. یعنی هم برای خرید کالاهای مجازی و هم برای خرید کالاهای دنیای واقعی قابلیت استفاده دارند.

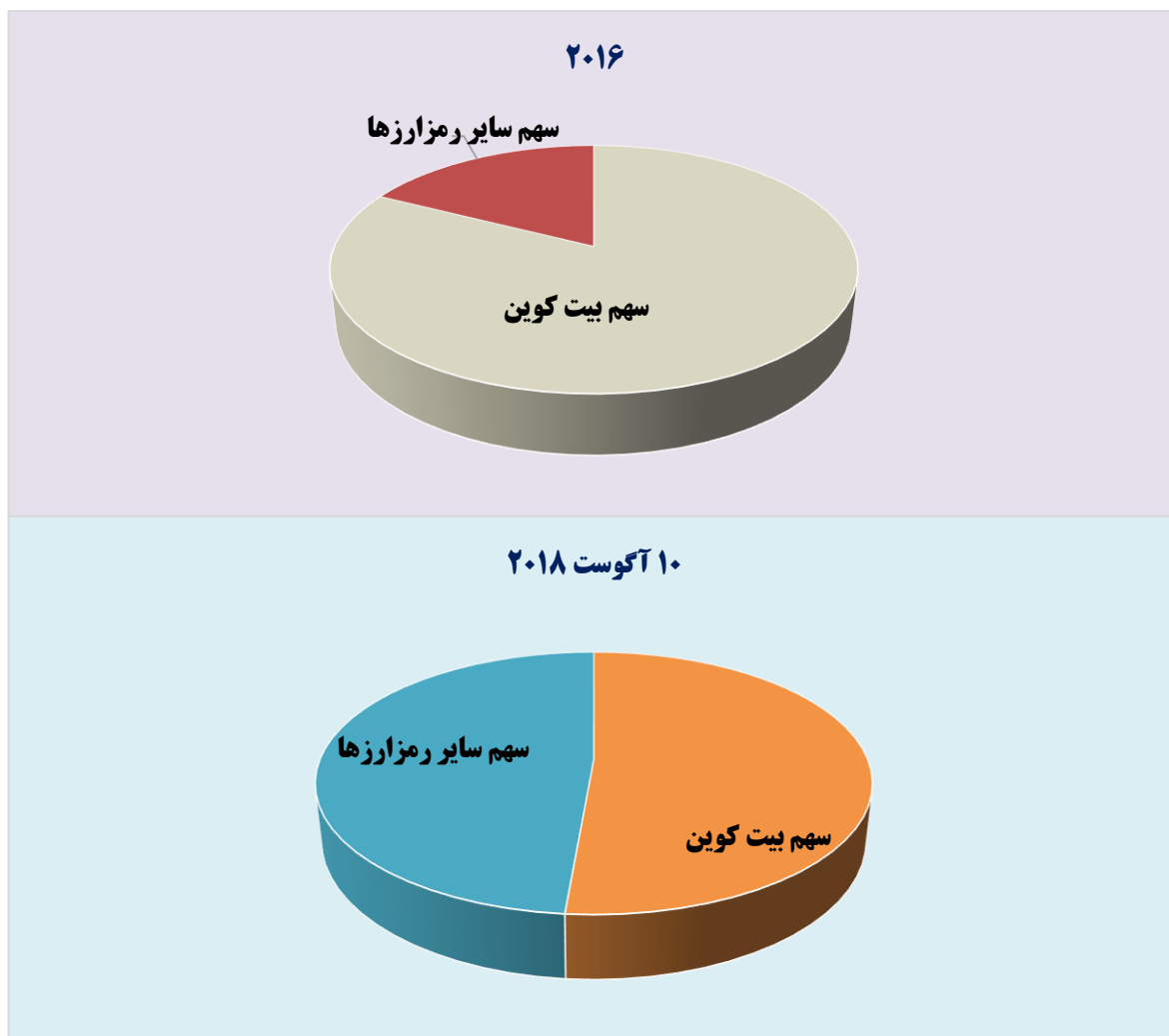
نوع چهارم

• این نوع ارز مجازی نه تنها با پول دنیای واقعی قابل خریداری است، بلکه قابل تبدیل به پول دنیای واقعی نیز هست.

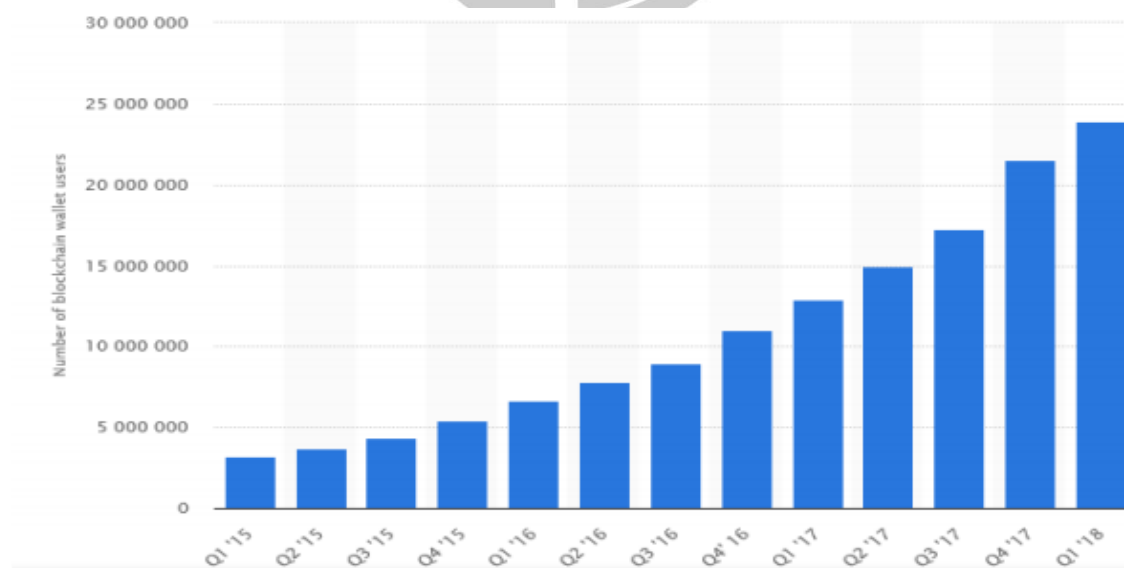
□ مقایسه ارزش بازار ارزهای مجازی و تعداد کاربران آن

ارزهای مجازی نوع رمزارز با اختراع بیت‌کوین وارد بازارهای مالی جهانی شدند و بیت‌کوین در سال ۲۰۱۶ حدود ۹۰ درصد ارزش بازار ارزهای مجازی را تشکیل می‌داد و ارزش کل ارزهای مجازی رمزی در آن سال حدود ۵,۵ میلیارد یورو بود. با جدی شدن رقابت از سوی ارزهای مجازی جدید، سهم بیت‌کوین اکنون (۱۸ شهریور ۹۷) به ۵۶ درصد کل ارزش ارزهای مجازی رمزی کاهش پیدا کرده است و ارزش کل بازار ارزهای مجازی رمزی ۲۵۶ میلیارد یورو است و ارزش معاملات روزانه ۱۰ ارز مجازی برتر بیش از ۱۰ میلیارد یورو می‌باشد.

مقایسه سهم بیت کوین از بازارها رمزارزها در سال ۲۰۱۶ و اواسط ۲۰۱۸

از سه ماهه اول سال ۲۰۱۵ تا سه ماهه اول سال ۲۰۱۸ نیز تعداد کاربران کیف پول های زنجیره بلوکی نزدیک به ۶۵۴ درصد رشد داشته و از حدود ۳ میلیون کاربر به ۲۴ میلیون کاربر رسیده است.

Source: Statistica.

□ مخاطرات و فرصت‌های ارزشی مجازی از منظر کمیسیون امور پولی و بانکی اتحادیه اروپا

طبق گزارش سال ۲۰۱۶ کمیسیون امور پولی و بانکی پارلمان اتحادیه اروپا، مخاطرات و فرصت‌های ارزشی مجازی و دفاتر کل توزیع شده در زمینه پرداخت عبارتند از:

مخاطرات	فرصت‌ها
<p>* غیاب یک ساختار حکمرانی تاب‌آور و قابل اتکا</p> <p>* نوسان بالا و قابلیت خلق حساب‌های سفته‌بازانه</p> <p>* عدم وجود نظارت‌های تنظیم مقرراتی سنتی، پادمان‌ها و حقوق حفاظتی</p> <p>* محدودیت ظرفیت مقررات‌گذاری در حوزه فناوری</p> <p>* عدم قطعیت حقوقی پیرامون کاربردهای جدید دفاتر کل توزیع شده</p> <p>* مصرف بالای انرژی برای راه‌اندازی برخی ارزشی‌های مجازی مشخص</p> <p>* ایجاد منابع بالقوه پایدار مالی</p> <p>* احتمال محدودیت تأثیر سیاست‌های پولی در بلندمدت</p> <p>* قابلیت کاربرد در تراکنش‌های بازارهای سیاه، پول-شویی، تأمین مالی تروریسم، فرار و تقلب مالیاتی</p>	<p>* کاهش هزینه‌های تراکنشی و عملیاتی پرداخت‌ها</p> <p>به ویژه در انتقال منابع مالی برون‌مرزی</p> <p>* کاهش هزینه دسترسی به منابع مالی بدون یک حساب بانکی سنتی</p> <p>* افزایش سرعت نظام‌های پرداخت و تجارت خدمات و کالاها</p> <p>* برخورداری از سطح بالای حفظ حریم خصوصی کاربران</p> <p>* ایجاد شفافیت برای مشارکت کنندگان بازار</p> <p>* توسعه جنبه‌های مختلف تجارت الکترونیکی در اروپا و تعمیق بازار</p>

□ مزایا و معایب کلی رمزارزها

مزایا

- آزادی در پرداخت و دسترسی بین‌المللی
- هزینه عملیاتی پایین
- سرعت بالا در انتقالات بین‌المللی و فرامرزی
- عدم خلق پول بی‌رویه در اقتصاد و کنترل تورم
- مقابله با تحریم‌ها
- ناتوانی دولت‌ها در مصادره و بلوکه کردن
- امکان رهگیری و شفافیت
- کاهش قدرت تحریم دلاری آمریکا علیه اقتصاد ایران
- امکان ایجاد رمزارزهای منطقه‌ای و تسهیل در پیمان‌های پولی و دوجانبه
- تسهیل در جهانی شدن کسب‌وکارهای داخلی و بهبود صادرات غیرنفتی
- عدم امکان جعل رمزارزها
- امکان افزایش سرمایه‌گذاری خارجی

چالش‌ها

- نوسانات قیمتی و عدم ثبات
- فقدان قوانین و مقررات مشخص
- تهدید اقتصاد واقعی
- مشخص نبودن هویت فرستنده و گیرنده
- تضعیف بانک مرکزی و نهادهای واسط
- امکان فرار مالیاتی، پولشویی و گسترش بخش غیررسمی اقتصاد
- بروز مشکلات امنیتی

□ رویکرد کشورها در قبال رمزارزها

مواجهه با رمزارزها از سوی کشورها به دو دسته تقسیم می‌شوند؛ کشورهایی که رویکرد مثبت و تنظیم‌گرانه نسبت به رمزارزها دارند و در مقابل کشورهایی که رویکردشان نسبت به این موضوع منفی و بازدارنده می‌باشد.

رویکرد مثبت و تنظیم‌گرانه	
آمریکا	کانادا
ژاپن	نیوزیلند
دوبی	کره جنوبی
انگلیس	استرالیا
سنگاپور	تایلند
مکزیک	قرقیزستان
ویتنام	روسیه
هند	چین
استونی	

موضع کشورها در قبال رمزارزها

رویکرد منفی و بازدارنده	
برخی از کشورهای آمریکای لاتین همانند بولیوی و اکوادور	برخی از کشورهای خاورمیانه مانند اردن و لبنان
عربستان	الجزایر
اندونزی	پاکستان
نامیبیا	

□ ارزشهای مجازی در برخی قوانین کشور

• با توجه به تجربیات جهانی، قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶، در زمینه ارزشهای مجازی قابل اعمال خواهد بود. بر این اساس، دبیرخانه شورای عالی مبارزه با پولشویی تکلیف قانونی لازم برای کنترل مراکز مبادله پول مجازی با پول رایج کشور را بر عهده دارد. در شورای عالی مبارزه با پولشویی در تاریخ ۹ دی ماه ۱۳۹۶، به کارگیری ابزار بیتکوین و سایر ارزشهای مجازی در تمامی مراکز پولی و مالی کشور ممنوع اعلام شد. روابط عمومی بانک مرکزی به عنوان اعلام کننده مصوبه شورای عالی مبارزه با پولشویی اعلام کرد که تمام شعب و واحدهای تابعه بانکها و مؤسسات اعتباری و صرافیها باید از انجام هرگونه خرید و فروش ارزشهای مذکور و یا انجام هرگونه اقدامی که به تسهیل و یا ترویج ارزشهای یاد شده بینجامد، به طور جد اجتناب کنند.

قوانین مربوط به پولشویی

• تجربه کشورهای دیگر و مقایسه آنها با قوانین کشورمان نشان می‌دهد قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۹۴ مجلس شورای اسلامی در زمینه مالیات‌های بر درآمد در زمینه ارزشهای مجازی در کشور قابل اعمال خواهد بود. مالیات قابل اعمال بر ارزشهای مجازی یا ذیل فصل چهارم (مالیات بر مشاغل) یا در فصل ششم (مالیات درآمد اتفاقی) قابل محاسبه است. همچنین، سازمان امور مالیاتی به عنوان مجری این قانون مانند نهادهای مشابه در کشورهای دیگر می‌تواند نحوه اعمال قانون در این زمینه را به مردم آموزش دهد.

قوانین مالیاتی

• طبق ماده ۲۴ قانون بازار اوراق بهادار ج.ا.ا مصوب ۱۳۸۴، شورای عالی بورس و اوراق بهادار از این اختیار برخوردار است که ارزشهای مجازی قابل تبدیل به پول دنیای واقعی را به عنوان ابزار مالی طبقه‌بندی کند.

قوانین بورس و بورس کالای ایران

□ ارزش مجازی ملی در ایران

پروژه ارزش مجازی در کشور از طریق دو نهاد زیر در جریان می‌باشد؛ هرچندکه، جزئیات فنی این پروژه‌ها هنوز به صورت رسمی اعلام نشده است:

شرکت خدمات انفورماتیک

شرکت خدمات انفورماتیک

پست بانک ایران

پست بانک تحت نظر وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

ارز مجازی شرکت خدمات انفورماتیک بر پایه ریال اعلام شده است و طبق اعلام این شرکت در فاز اول ارز مجازی آنها در اختیار بانک‌های تجاری کشور قرار می‌گیرد تا از آن به عنوان توکن^۱ و ابزار پرداخت تبادلات، تسویه بین بانکی و توسعه خدمات استفاده کنند.

□ جمع‌بندی

رمزارها به دلیل مزیت‌های منحصر به فرد آن، به یکی از ابزارهای مورد توجه در اقتصاد جهانی و تبادلات مالی میان کشورها تبدیل شده‌اند و تاکنون برخی کشورها تلاش کرده‌اند تا با قانونگذاری و سیاستگذاری متناسب با ارزشهای مجازی به منظور کاهش مخاطرات و معایب آن، شرایط بهره‌مندی از فرصت‌های این پدیده نوظهور را در اقتصاد خود فراهم آورند و در این راستا، علاوه بر رمزارهای جهانی که با استقبال گسترده‌ای از سوی کاربران آن مواجه شده است، تعریف رمزارز ملی را نیز در دستور کار خود قرار داده‌اند. در ایران، این پدیده نسبت به بسیاری از کشورها عمر چندانی ندارد، به همین دلیل تاکنون سیاست دقیق و منسجمی برای بهره‌مندی از فرصت‌های رمزارها از سوی نهادهای مرجع اتخاذ نشده است و هرچند بسیاری از کارشناسان این پدیده را با توجه به شرایط خاص تحریمی اقتصاد کشور، یک فرصت بی‌نظیر در تبادلات مالی و تجاری برای ایران می‌دانند، اما در مقابل افرادی نیز هستند که نگاه محتاطانه نسبت به این موضوع دارند و بیشتر بر معایب و مخاطرات رمزارها تأکید می‌کنند. در مجموع، باید گفت از آنجا که سرعت پیشرفت فناوری در جهان رو به گسترش است و فعالان اقتصادی نیز به دنبال یافتن راهکارهایی برای تسهیل هرچه بیشتر تجارت جهانی و مقابله با محدودیت‌های یک جانبه از سوی قدرت‌های اقتصادی جهان هستند، لذا توجه و تعمیق بیشتر بر گستره این پدیده و شناخت چالش‌ها و فرصت‌های آن در اقتصاد کشور به منظور مقابله با تحریم‌های اقتصادی علیه ایران، یکی از ضروریات الزامات نظام پولی و مالی کشور است که باید در دستور کار سیاستگذاران و قانونگذاران کشور با استفاده از تجارب کشورهای پیشرو و موفق در این زمینه قرار گیرد.

۱. توکن در لغت به هرگونه کالای تأیید شده قابل مبادله مانند ارز، حواله طلا و ... گفته می‌شود. توکن نشان دهنده این است که شما یک دارایی قابل تجارت دارید. به عبارت دیگر، می‌توان گفت توکن ساختاری مشابه برگه سهام در بورس دارد.